

BIZTONSÁGPOLITIKAI SZEMLE

2008 SZEPTEMBER – OKTÓBER

1. ÉVFOLYAM 3. SZÁM

- 1 A Monroe-doktrína bukása? Avagy Irán latin-amerikai nyitása
Balogh István
- 7 Az Európai Unió válságkezelő lépései a pénzügyi válság kapcsán
Csányi Benedek
- 12 Kína – lassuló gazdaság?
Karácsonyi Zoltán
- 15 Pakisztán Musarraff után
Paksi Julianna Kitti
- 19 Oroszország és Venezuela: új stratégiai szövetség?
Soltész Béla

 CORVINUS
KÜLÜGYI ÉS KULTURÁLIS EGYESÜLET

CORVINUS KÜLÜGYI ÉS KULTURÁLIS EGYESÜLET

biztpol.corvinuembassy.com

ESSZÉ

A MONROE-DOKTRÍNA BUKÁSA? AVAGY IRÁN LATIN-AMERIKAI NYITÁSA

Balogh István

Az elmúlt két év egyik új fejleménye volt Irán latin-amerikai befolyásának növekedése. A jelenség nem lenne különösebben kiugró jelentőségű, ha Irán nem kerülne rendszeresen a nemzetközi politikai napirend elejére nukleáris programja, elnökének Izrael-ellenes retorikája, vagy éppen az Egyesült Államokkal szembeni konfrontációja miatt. E lépések ugyanis elválaszthatatlanok Irán latin-amerikai útkeresésétől.

A legkézenfekvőbbnek tűnő magyarázat, mely szerint Irán csupán az Egyesült Államok-ellenes érzületet kívánja kihasználni a térségben ugyan helytálló, de mindenképpen leegyszerűsítő. A probléma tágabb olvasatai egy olyan – talán hosszabb távú – geopolitikai konfrontációt vetítenek elénk, amelyek további feszültséget eredményezhetnek a nemzetközi kapcsolatok regionális (latin-amerikai), illetve globális szintjén egyaránt. E konfrontáció értelmezésére teszek kísérletet a következőkben. Az értelmezési keret a hagyományos geopolitika jól ismert, realista logikája, amely tökéletesen magyarázza Teherán lépéseit.

A Teherán által szorgalmazott latin-amerikai kötődés rendszerének rövid ismertetése talán segít a jelenség mélyebb megértésében. Az elmúlt két évben meglehetősen megnövekedett az Irán és Latin-Amerika közötti interakciók száma. A hivatalos és magas szintű találkozók ugrásszerű növekedése különösen a Venezuela-Irán relációban szembetűnő. Az Irán által formálandó „latin-amerikai egységtömbhöz” sorolható még Kuba, Ecuador, Nicaragua, sőt bizonyos értelemben még Mexikó is. A kapcsolatrendszer gerincét azonban a Teherán-Caracas együttműködés jelenti (Alavi 2007 p. 18) a két ország koordinált gazdasági (befektetői) tevékenysége miatt a régió egyes államaiban, így például Nicaraguában és

Ecuadorban (Khaleej Times Online-Reuters [2008], Morrissey [2007]). Emellett Irán, Ecuador és Venezuela az OPEC-nek is tagja, (Khaleej Times Online-Reuters [2008]) ami csak szélesíti a stratégiai együttműködés lehetőségét, Kuba és Venezuela pedig az El Nem Kötelezettek Mozgalmán belül is együttműködik Iránnal. Ezzel egyidőben pedig a kontinens egyik legszegényebb országát, Nicaraguát is igyekszik a befolyási övezetébe vonni Teherán (BBC News 2007, illetve: Morrissey 2007), talán éppen azzal a magyarázattal, hogy a szegény rétegek kitűnő táptalajt jelentenek az Ahmadinezsád elnök által is képviselt populizmusnak. Venezuela, mint a régió meghatározó olajnagyhatalma, egyben belépőt jelent Irán számára a térség többi országába is. (Darembaum 2007 p. 23.) Mexikóval az Iszlám Köztársaság nemrégiben jelentős szerződéseket írt alá a mexikói olajszelektort érintően. (Fernandez 2008) Az Irán és Venezuela által kovácsolt regionális háló tehát egyre bonyolultabb és szorosabb formát ölt. Irán közvetett jelenléte azonban egyáltalán nem újkeletű – közismert, hogy az 1992-es és 1994-es Buenos Aires-i, zsidó és izraeli érdekeltségek ellen elkövetett merényletek mögött az Irán által támogatott Hezbollah állt. A brazil, argentin és paraguayi hármashatár közelében pedig igen csak felerősödött a Hamasz, a Hezbollah és egyéb terrorista szervezetek pénzgyűjtő tevékenysége. (Darembaum 2008 pp. 5-6) Emellett már a reformer Khatami elnök is jó kapcsolatokat ápolt Venezuelával. (Alavi 2007 p. 18.)

A mélyebb magyarázatok közül kiemelkedő az, amely szerint Irán lényegében a nemzetközi politika új áramlatait megérezve az erősödő Oroszország farvizén evezve („bandwagoning”) igyekszik regionális, illetve globális jelentőségre szert tenni. Az iráni diplomácia közép- és dél-amerikai erőfeszítéseit e nézőpont szerint az orosz kül- és biztonságpolitikai lépések foglalják egységes keretbe, ahol Irán Oroszország fontos regionális partnere és e minőségében igyekszik borsot törni az Egyesült Államok orra alá. (Afrasiabi 2008)

Egy másik elterjedt nézőpont értelmében pedig Teherán az erős Amerika-ellenes érzületeket arra kívánja kihasználni, hogy az évszázadok óta az Egyesült Államok befolyási övezetének számító közép- és dél-amerikai földrészeket megvesse lábát. (lásd: Monroe-doktrína, Rubin 2008) A kezdeményezés továbbgondolása értelmében Teherán nem csak jelenlétével kívánja bosszantani az Egyesült Államokat – a terrorizmus számára az új latin-amerikai barátok jelenthetik az ugródeszkát Amerika

felé, sőt egyenesen a demokrácia regionális terjedését, megszilárdulását kívánja megakadályozni. (Morrissey 2007)

Pragmatikusabb megközelítés szerint Irán arra törekszik, hogy új befolyását az ENSZ-ben használja fel, hogy legitimitást és nemzetközi védnökséget szerezzen sokat vitatott atomprogramjához. (I.M. u.o.)

Az említett forgatókönyveket átgondolva több is helytállónak tűnik. Irán valóban mesterien kívánja kihasználni jó kapcsolatait Oroszországgal, aki mindig is megértőbbnek bizonyult az iráni atomprogram ügyében (lásd: Franchetti 2008), noha jó pár ENSZ BT szankciót megszavazott. Ugyanakkor Moszkva pontosan tudja, hogy az Amerika-ellenes játszmákban számíthat Teheránra – ezt igyekszik is kihasználni. (lásd: Tóth 2008 4. o., illetve: Cornwell 2008)

A második lehetőség, mely szerint Irán bázisként használja a gyenge demokratikus intézményekkel rendelkező térségbeli országokat szintén nem kizárható. Irán hasonló tevékenysége most már évtizedekre vezethető vissza, eddig viszont nem volt lehetősége a távoli Egyesült Államokat olyan hatékony módon elérni, mint például Szírián keresztül Libanont. A gyenge demokratikus intézmények kitűnő fészket jelentenek a Teherán által támogatott radikális csoportoknak, amelyek helyismerete is több éves tapasztalatokra tekint vissza. A demokrácia megszilárdulására vonatkozó tétel azonban kissé túlzó. A latin-amerikai demokráciák legfőbb akadálya bizonyára nem az iráni befolyás növekedése, hanem maguk az autoriter vezetők ténykedései. Természetesen az iráni forrásokat is felhasználó terrorista csoportok éppen nem segítenek a demokrácia regionális továbbfejlődésében, ugyanakkor nem is képezik a legfőbb akadályt ez ügyben.

Az ENSZ-ben vizionált együttműködés nem igazán meggyőző magyarázat. Az említett államok súlya túl kicsi, és támogatásuk csak akkor hozhat valamit a teheráni konyhára, ha az ENSZ BT-ben is lehet rájuk számítani. Jelenleg egyik említett, térségbeli állam sem tagja a BT-nek, de még a BT tagság esetén is csak marginális jelentőségű az ilyen jellegű együttműködés. Tehát ha Irán arra játszik, hogy növelje nukleáris programjának nemzetközi támogatottságát, akkor a latin-amerikai erőfeszítései csupán módjával fognak sikerrel járni. Ugyanakkor ENSZ BT ide vagy oda, az ezen államok felé nyitás komoly diplomáciai hozadékot jelent Teherán számára, amely új nagykövetségeket nyit Chilében, Kolumbiában, Ecuadorban, Uruguayban és képviselőket Bolíviában.

(Daremblum 2007 p. 10.) Utóbbi pedig az egyetlen közel-keleti nagykövetségét Egyiptomból Teheránba költözteti (Fernandez 2008)

KONKLÚZIÓ

Irán minden bizonnyal a dél- és közép-amerikai térség geopolitikai jelentőségét igyekszik kihasználni. A demokrácia fejlődésére vajmi kevés hatással lesz Teherán, viszont „a latin-amerikai régió, mint a terrorizmus hídja” magyarázat valóság alapja nem kizárható. Venezuela, Bolívia és Kuba az Amerika-ellenes szentimentum közepette valószínű, hogy szemet hunynak majd az e fajta akciók felett, de legalábbis nem törekednek majd letörésükre.

Ne feledjük azonban, hogy Venezuela és Bolívia kivételével a többi ország még csak regionális súllyal sem bír – így nem csak Teherán érezheti úgy, hogy sikerült kitörnie elszigeteltségéből, hanem e kis országok is némileg labdába rúghatnak a nagyobbak oldalán az Egyesült Államok ellenében, azaz némileg megnövekedett jelentőségük. Ez illeszkedik Chávez elnök multipolaritásról vallott filozófiájába, mely szerint nem csak a nagyhatalmak (az Egyesült Államok) a meghatározó szereplői a nemzetközi politikának. (Ellner 2007) Mottaki iráni külügyminiszter egy elemzésében a hatalom és a felelősség közötti elválaszthatatlan kapcsolatról ír, melyet szerinte az igazságosság kategóriája kapcsol össze. Ez az igazságosság mindenkinek kijár a teheráni külügyér szerint, nem egyes államok privilégiuma. Vagyis a két fél nemzetközi rendszerről alkotott filozófiája sem esik távol egymástól. (Mottaki 2007)

Kérdéses azonban az iráni vállalkozás sikeressége. Rövidtávon sikerként könyvelheti el az Iszlám Köztársaság, hogy atomprogramjának nemzetközi elismertsége valamelyest nőtt, illetve bővültek gazdasági és politikai kapcsolatai. Ugyanakkor a térség igazán meghatározó hatalmai, mint Brazília és Argentína elhatárolják magukat az iráni közeledéstől. (Jeszenszky 2008) Sőt, Brazília visszautasította az OPEC-hez való csatlakozás iráni ajánlatát. (AFP-Iran Focus 2008) Az sem egyértelmű, hogy Oroszország és Kína meddig hajlandóak elmenni Irán támogatásában, különösen most, hogy Oroszország érdekelt lehet a Nyugattal való feszültségek enyhítésében a grúz-orosz konfliktus kapcsán. (Afrasiabi 2008). Különösen túlzónak tűnik egy teheráni központú hírügynökség azon híre, mely szerint Latin Amerika és Irán éppen most rendezik újra a világot. (Fernandez 2008) A terrorizmus hosszú távú meggyökereztetése

Dél-Amerikában pedig újabb komoly konfrontációhoz vezet majd az Egyesült Államokkal – ez nem biztos, hogy Teherán vitális érdekeit szolgálja. Ráadásul Amerika hosszú távon jobb gazdasági partner lehet a térség számára, mint az ilyen értelemben gyengélkedő Irán. (Morrissey 2007)

A mérleg tehát a következő: Irán rövidtávon nagy győzelmet aratott, de stratégiai távlatokban meglehetősen bizonytalan a teheráni kezdeményezés eredményessége. Ahmadinezsád állama pragmatikus szereplőnek tűnik – a realista iskolához köthető, hagyományos geopolitikai törvények szerint játszik. Vagyis amint az Egyesült Államok megnyugodhatna a Közel-Keleten, Irán megjelenik a hátsó ajtónál kopogtatva Latin Amerikában. Más kérdés, hogy a Bush kormányzat kevés figyelmet szentelt a térségnek, amit Irán ügyesen használt ki az elmúlt két évben. (Darembaum 2007 p. 5; p. 29.) Ezzel együtt azonban nem jósolható meg, hogy pontosan milyen irányt vesz az iráni–latin-amerikai–amerikai konfrontáció. Egy bizonyos: ha Teheránról bebizonyosodik, hogy az Egyesült Államok ellen használja terrorista bázisként Dél-Amerikát, akkor az rendkívüli mértékben fogja destabilizálni a régiót és további feszültségekhez, konfrontációhoz vezet majd a két ország kapcsolataiban.

HIVATKOZÁSOK

- AFRASIABI, L Kaveh: Iran and the Left in Latin America. *Asia Times Online-Middle East*, September 4, 2008 http://www.atimes.com/atimes/Middle_East/JI04Ak01.html. Megtekintve: 2008-09-16
- ALAVI, Nasrin: Problematic Brothers: Iranian Reaction to Chávez and Ahmadinejad. *NACLA Report on the Americas*, Vol. 40. Iss. 5. September/October 2007.
- Brazil declines Iranian offer to join OPEC: minister. *AFP*, September 4, 2008. <http://www.iranfocus.com/en/iran-general-/brazil-declines-iranian-offer-to-join-opec-minister.html>. Megtekintve: 2008-09-16
- CORNWELL, Susan: U.S. says Iran won't get Russian missile system soon. *Reuters-Iran Focus*, September 09, 2008. <http://www.iranfocus.com/en/iran-general-/u.s.-says-iran-wont-get-russian-missile-system-soon.html>. Megtekintve: 2008-09-16
- DAREMBLUM, Jaime, Ambassador: Iran's *Latin American Activities: Challenges for US Interests and Democracy in the Region*. (Remarks by Amb. Jaime Darembaum, Hudson Institute, at the Conference on „Creating an Environment for Trans-America Security Cooperation”, Florida International University, Miami, May 3-4, 2007.) May 7, 2007. <http://www.hudson.org/files/documents/darembaumMiami.pdf> Megtekintve: 2008-09-16

- ELNNER, Steve: Toward a 'Multipolar World': Using Oil Diplomacy to Severe Venezuela's Dependence. *NACLA Report on the Americas*, Vol. 40. Iss. 5. September/October 2007.
- FERNANDEZ, Yusuf: Iran, Latin America construct new world system. *Press TV*, September 7, 2008 <http://www.presstv.ir/detail.aspx?id=68734§ionid=3510304>. Megtekintve: 2008-09-16
- FRANCHETTI, Mark: Vladimir Putin set to bait US with nuclear aid for Tehran. *The Sunday Times-Iran Focus*, September 8, 2008 <http://www.iranfocus.com/en/nuclear/vladimir-putin-set-to-bait-us-with-nuclear-aid-for-tehran.html>. Megtekintve: 2008-09-16
- Iran and Nicaragua wow close ties. *BBC News*, 17 January, 2007 <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/6261721.stm>. Megtekintve: 2008-09-16
- Iran, Ecuador sign deal on energy, refinery plan. *Khaleej Times Online (Reuters)*, September 14, 2008 http://www.khaleejtimes.com/DisplayArticle.aspx?xfile=/data/business/2008/September/business_September448.xml§ion=business. Megtekintve: 2008-09-16
- JESZENSZKY Nóra: Irán az USA bekerítésén dolgozik. *Kitekintő*, 2008. szeptember 9. http://kitekinto.hu/iszlam/2008/09/09/iran_az_usa_bekeritesen_dolgozik/- Megtekintve: 2008-09-16
- MANUCHEHR, Mottaki: What is a Just Global Order? *The Iranian Journal of International Affairs*, Vol XIX., No.2. Spring 2007 http://www.foreignrelations.ir/images/PDF/2007_Spring/1.pdf. Megtekintve: 2008-09-16
- MORRISSEY, Siobhan: Iran's Romance of Nicaragua. *Time Magazine*, September 10, 2007 <http://www.time.com/time/world/article/0,8599,1660500,00.html>. Megtekintve: 2008-09-16
- RUBIN, Michael: Iran's Global Ambition. AEI-American Enterprise for Public Policy Research. Middle Eastern Outlook No. 3, March 17, 2008 http://www.aei.org/publications/pubID.27658/pub_detail.asp. Megtekintve: 2008-09-16
- TÁLAS Péter: A grúz-orosz háború geopolitikai értelmezése. *ZMNE Stratégiai Védelmi Kutató Intézet Elemzések* 2008/6.

CIKK

AZ EURÓPAI UNIÓ VÁLSÁGKEZELŐ LÉPÉSEI A PÉNZÜGYI VÁLSÁG KAPCSÁN

Csányi Benedek

A pénzügyi piacok jelenlegi válsága során egyértelművé vált, hogy a probléma leküzdésére nemzetközileg és európai szinten összehangolt megoldásokat kell találni. Az Európai Unióban a gazdasági növekedés üteme hirtelen, nagymértékben csökkent és számos országban évek óta nem tapasztalt jelenséggel, a munkanélküliek létszámának emelkedésével is kénytelenek voltak szembenézni a kormányok. Az Európai Unió sok olyan hathatós intézkedést tett, amelyek célja a bizalom visszaállítása, a stabilitás megteremtése és a fenntartható pénzügyi piaci működés volt. A krízis több szinten válságkezelő lépések meghozatalát váltotta ki, az Európai Központi Bank, az Európai Bizottság és a tagállamok kormányai is rákényszerültek erre a még nagyobb pénzügyi és gazdasági problémák elkerülése végett. Az alábbi elemzés elsősorban az EU döntéseit helyezi előtérbe, az európai szintű, közös lépésekre fektetve a hangsúlyt.

Az eddigi döntések¹ – bármely döntéshozó intézményt vesszük figyelembe – alapvetően közös célok alapján fogalmazódtak meg: megtakarítások védelme és az azokba vetett bizalom erősítése, elfogadható szintű hiteláramlás fenntartása cégek és háztartások (és bizonyos esetekben tagállamok – lsd. Magyarország) számára és az elkövetkezendő időszakra egy jobban működő kormányzati rendszer létrehozása. Az általános válságkezelési stratégiák meghatározására az európai intézmények a nemzeti kormányokkal együttműködve és a visszajelzésekre tekintettel

¹ http://ec.europa.eu/economy_finance/notfound_en.htm

gyakran csak ajánlásokat tesznek a pénzügyi rendszer fejlesztésével kapcsolatban.

A Financial Times² szerint a lehangoló gazdasági mutatók növelhetik a nyomást a kormányokon gazdaságélénkítő programok bevezetése érdekében. A központilag megfogalmazott beavatkozások szükségességét mutatja, hogy az Eurózóna gazdasága 2008 második és harmadik negyedében 0,2%-kal, míg az év utolsó három hónapjában a GDP valószínűleg 0,5%-kal fog csökkenni, az elemzők 2009-re pedig 1%-os csökkenést jósolnak. Az Eurózóna az évtized legnagyobb recesszióját éli át jelenleg.

Az Európai Unió a hitelválság hatására az alábbi döntéseket hozta meg:

Október 1. – Az Európai Bizottság (EB) benyújtott egy tervezetet az Európai Parlamentnek és a Miniszterek Tanácsának a bankok tőkéjének szabályozásának változtatásáról. Az új szabályozás lényege³, hogy a bankoknak el kelljen különíteniük a tőkéjük egy részét a kockázatosabb hitelügyletek fedezeteként, ill. limitálttá váljon az összeg, amelyet a bankok egy adott félnek való hitelezéskor nyújthatnak.

Október 7. – Az Európai Unió Tanácsa megállapodott arról⁴, hogy alapvető fontosságú a pénzügyi ágazatba vetett bizalom és az ágazat megfelelő működésének helyreállítása. Kötelezettséget vállalt arra, hogy megtesz minden szükséges intézkedést az egyéni betétesek betéteinek védelme érdekében, ezért úgy döntött, hogy legalább egy éves kezdeti időszakra valamennyi tagállam legalább 50 000 EUR összegű betétbiztosítási védelmet nyújt a magánbetétesek számára.

Október 8. – José Manuel Barroso az Európai Parlamentben mondott beszédében elmondta⁵, hogy fel fog állítani egy olyan magas szintű (high-level) csoportot, amely azzal foglalkozna, hogy az eddig nemzeti szinten történő pénzügyi szektor feletti ellenőrzés helyett hogyan lehetne egy új

² http://www.ft.com/cms/s/0/d6c50f3e-b7b1-11dd-ac6d-0000779fd18c.html?nclick_check=1

³ <http://www.reuters.com/article/euIpoNews/idUSBRU00075920081001>

⁴ http://ec.europa.eu/internal_market/bank/docs/guarantee/dgs_proposal_hu.pdf

⁵

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/08/509&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=fr>

európai és globális szinten működő felügyelet létrehozni. A csoport vezetésére a korábbi IMF elnök Jacques de Larosière-t szánta.

Október 12. – Az Eurózóna kormányfői egy rendkívüli ülésen megegyeztek a nemzeti szintű pénzügyi segélyek engedélyezésében, amelyek szükségesek a megrendült bizalom visszaállítása és a pénzügyi rendszer egészséges működése érdekében. A meghozott intézkedések⁶ lényege a likviditás biztosítása a pénzügyi szervezetek számára, amit gyakorlatilag a kormányok segélycsomagjaként lehet értékelni a pénzügyi szektor számára.

Október 13. – Az Európai Bizottság figyelmeztette⁷ a tagállamokat arra a tényre, hogy a rendkívüli segélyezés csak abban az esetben elfogadható, ha a tagállamokon belül nem számít diszkriminatívnak és nem befolyásolja a versenyt.

Október 15. – Az Európai Bizottság javaslatot tett⁸ a betétekre adott fedezet 100 000 EUR összegű növelésére, mivel becslések szerint így a betétek 90%-át fedezni tudnák.

Október 16. – Az Európai Tanács létrehozott egy, a válsághelyzetben való gyors és hatékony reagálás érdekében figyelmeztetésre, információcserére és értékelésre szolgáló informális mechanizmust (pénzügyi válságcsoportot)⁹.

Október 18. – Az Európai Bizottság elnöke, Barroso, az Európai Unió soros elnöke Nicolas Sarkozy, és az amerikai elnök George W. Bush Camp Davidben közös megegyezésre jutottak abban¹⁰, hogy további nemzetközi szintű egyeztetésekre van szükség a válság kezelése érdekében.

Október 29. – Az Európai Bizottság kidolgozott egy tervet, amely keretet ad majd egy későbbi európai szintű gazdaság-helyreállítási akciónak és egy új európai pénzügyi piac kidolgozásának.

⁶

http://www.nytimes.com/2008/10/13/business/13europe.html?_r=1&scp=3&sq=European%20union%20bank%20rescues%20oct%2013&st=cse

⁷ <http://www.reuters.com/article/rbssFinancialServicesAndRealEstateNews/idUSLD44622520081013>

⁸ http://ec.europa.eu/internal_market/bank/docs/guarantee/dgs_proposal_hu.pdf

⁹

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=DOC/08/4&format=HTML&aged=0&language=HU&guiLanguage=hu>

¹⁰ http://www.eurunion.org/eu/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=2924

November 4. – A tagállamok pénzügyminiszterei (ECOFIN és Eurogroup) elfogadták egy 6,5 milliárd EUR összegű kölcsön folyósítását Magyarország számára¹¹ együttműködve a Nemzetközi Valutalappal és a Világbankkal.

November 7. – Az állam- és kormányfők Brüsszelben tartott informális ülésükön¹² megállapodtak abban, hogy az EU segítségnyújtásra fenntartott keretét 12 milliárdról 25 milliárd EUR-ra kell emelni, továbbá meghatározták az alapvető irányelveket, amelyeket az elkövetkezendő washingtoni csúcstalálkozón az Európai Uniónak képviselnie kell.

November 12. – Az Európai Bizottság javaslatot tett a hitelminősítő intézetekre vonatkozó szabályok elfogadására¹³. A szabályok jelentős mértékben biztonságosabbá és átláthatóbbá tennék a hitelminősítő intézmények tevékenységét.

November 19. – A magyar pénzügyminiszter, az MNB elnöke, és Joaquín Almunia, az Európai Bizottság gazdasági és monetáris ügyekért felelős tagja aláírtak egy egyetértési nyilatkozatot¹⁴ (Memorandum of Understanding), és egy kölcsönmegegyezést a Magyar Köztársaság számára nyújtandó hitelkeretről.

November 26. – Az Európai Bizottság egy olyan gazdaságélénkítő tervet¹⁵ (European Economic Recovery Plan) javasolt, amely 200 milliárd EUR értékben kerülne kidolgozásra. Az összeg nagy részét – 170 milliárdot – a tagállamok vállalnák, 30 milliárd EUR pedig az Európai Unió és az Európai Befektetési Bank költségvetését terhelné. Ez az összeg az egész Európai Unió GDP-jének 1,5%-át teszi ki. A Recovery Plan céljai közé tartozik a kereslet élénkítése és a bizalom növelése, az emberek válság miatt elszenvedett nehézségeinek lehető legkisebbre csökkentése és a munkaerőpiacra való visszatérés felgyorsítása, az európai gazdaság versenyképességének javítása, valamint a kis szén-dioxid felhasználású iparra való gyorsabb váltás és ezzel párhuzamosan az energiabiztonság és a zöld (green-collar) munkahelyek növelése.

¹¹ http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ecofin/103811.pdf

¹² http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/HU/misc/103890.pdf

¹³

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/1684&format=HTML&aged=0&language=HU&guiLanguage=en>

¹⁴ http://ec.europa.eu/economy_finance/thematic_articles/article13488_en.htm

¹⁵ http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication13504_en.pdf

Idén ősszel, november 3-án az Európai Bizottság kiadott egy gazdasági előrejelzést¹⁶, amelyben 2010-ig minden tagállam gazdaságáról található egy elemzés. Ez a jelentés igen lehangoló képet mutat az elkövetkezendő két évről, legfőbbképpen 2009-ről, azonban nem szabad elfelejtenünk, hogy az elemzés még a gazdaságélénkítő terv bejelentése előtt készült el. 200 milliárd EUR igen jelentős összegnek számít, ha sikerült jól felhasználni, elegendőnek bizonyulhat a gazdaság újbóli beindításához. Ha az Európai Unió szeretné átalakítani a gazdaságának szerkezetét, a gazdaságélénkítő terv segítségével előtérbe helyezheti a környezetkímélő iparágakat, ahogy ezt a nyilatkozatában már meg is tette. Kérdés azonban, hogy azokban a tagállamokban, ahol a költségvetés kiegyensúlyozatlansága miatt nincs lehetőség a gazdaságélénkítésre megfelelő mennyiségű összeget elkülöníteni, hogyan sikerül majd felpörgetni a lelassult gazdaságot.

¹⁶ http://ec.europa.eu/economy_finance/thematic_articles/article13288_en.htm

CIKK

KÍNA – LASSULÓ GAZDASÁG?

Karácsonyi Zoltán

Az elmúlt hónapokban hatását egyre jobban érezhető hitelválság kapcsán Kínáról leginkább, mint a Nyugat reménységéről esik szó. Kézenfekvőnek tűnik, hiszen gazdasága lassan húsz éve produkál kétszámjegyű növekedést, valutatartalékai óriásiak, a lakosság megtakarítási hajlama erős, bőven áll rendelkezésre olcsó munkaerő, ráadásul mindez egy fejlődőnek számító országban - a jövő tehát még az eddigi eredményeknél is többel kecsegtet. Nyilvánvaló azonban, hogy a válság Kínát sem fogja érintetlenül hagyni. A pénzügyi szektor fölött szigorúbb ugyan az állami ellenőrzés, de ahogyan drágulnak (illetve apadnak el) a hitelek, és gyengül az értékpapírpiac, úgy halványodik a GDP növekedése. A Nagy Sárkány számára ennek az igazán kényelmetlen vonzata a növekvő munkanélküliség. Mivel a Kínai Kommunista Párt (KKP) hatalmát elsősorban hatékonysága legitimálja, a legtöbb fejfájást nem is a pénzügyi „felhőrégió” okozza, hanem a sorozatos vállalati leépítések miatt utcára kerültek tömegei, akik a megoldást természetesen a „Párttól” várják.

Mit tehet Kína, hogy a közelgő viharokat minél kevesebb kárral vészelhesse át? Megnyugtatóan sokat, de legfőképp azt, amit a *The Economist*¹ is megírta: ügyel a sima üzletmenetre. Ennek érdekében pár hete egy 600 milliárd dolláros intézkedéscsomagot fogadtak el, amely a válság közvetlen tüneteinek túl jóval régebbi bajokat is igyekszik orvosolni.

A csomag tartalma három kategóriára osztható. Elsőként, ahogy azt a krízist legjobban megszenvedő nyugati országokban láthattuk, nagylelkű tőkeinjekciókkal segítik a pénzügyi szektort. Vissza nem térítendő juttatásokkal, ingyhitelekkel, a jegybanki alapkamat csökkentésével

¹ http://www.economist.com/opinion/displaystory.cfm?story_id=12601956

javítják a szereplők egymás iránti bizalmát. Kínában a megtakarítási hajlandóság magas, viszont legtöbben pénzüket a kispárnában tartják, a bankbetétek között pedig az állami bankok népszerűbbek a magánbankoknál. Ennek megfelelően a lakossági betétekre vállalt állami garancia kevésbé fontos, mint nyugaton.

A második témakör a fogyasztási kedvet igyekszik növelni különféle jóléti intézkedésekkel. A kínaiak takarékoságának egyik fő oka az elégtelen egészségügyi rendszer, ami sokszor rossz életkörülményekkel és veszélyes munkakörnyezettel párosul. Ezek jobbá tételén túl az oktatás is fontos szerepet kap, itt a középiskolákra és a kulturális központok létrehozására (és építésére) koncentrálnak.

A harmadik, legjellegzetesebb mozzanat a legjobb keynesi hagyományoknak megfelelő nagy állami építkezések. A gyengén kiépített közlekedési és a közműhálózat szinte kínálja magát, de ide sorolhatjuk a nagy lakásépítő projekteket és a szecsuáni földrengés okozta károk helyreállítását is. Nagyon fontos, hogy előtérbe került a környezetvédelem: szemétfeldolgozókat és szennyvíztisztítókat akarnak építeni, erdősíteni, javítani a természetes vizek tisztaságán. Ily módon munkát adnak azoknak a gyári dolgozóknak, akik a válság hozta leépítések miatt kerültek utcára, a közlekedés és az infrastruktúra javítása pedig egyszerre teszi kedvezőbbé a gazdasági környezetet és jelent óriási üzletet az ebben résztvevő vállalatoknak.

Szó esett korábban a munkanélküliség problémájáról, amely a túlnépesedés miatt nem új keletű, viszont a krízis okozta tömeges leépítések miatt a KKP-nek muszáj foglalkoznia vele. A Párt a fentiek alapján mindent megtesz, hogy a tömegeket lefoglalja (ld. kultúrközpontok, nagy építkezések) és megélhetésüket könnyítse.

Vidéken a népesség 57,7%-a él, még mindig elsősorban a család tartja el az öregeket, fizeti a gyerekek tanulmányait. (Kínai Statisztikai Iroda, 2007) Ha valakit baleset ér, ami a gyárak rossz munkavédelmi feltételei miatt gyakoribb, mint például a Dél-Koreában, igen komoly terhekkkel kell számolnia az adott családnak. Ebből a legtöbben azzal próbálnak kitörni, hogy a népesedéspolitika által engedélyezett egyetlen gyermeküket egyetlenre járattják, és remélik, hogy magas fizetésével majd támogatni tudja az otthoniakat. A gond az, hogy a Kínában még viszonylag alulfejlettnak számító szolgáltatási szektor képtelen fölszívni a kikerülő

frissdiplomásokat, az iparban pedig sokkal nagyobb igény van az olcsó, képzetlen munkaerőre.

A képzetlen, vagy alacsonyan képzett munkaerő azonban jelenleg tömegével kerül az utcára, mert a beszűkülő nyugati export miatt a gyárak visszavesznek a termelésből. A nyugtalanság tapintható, az utóbbi hetekben több, igen súlyos zavargás² tört ki a déli tartományokban, legutóbb a taxisok sztrájkja torkollott rendbontásba.

A fenti csomag két évet átfogó intézkedései valószínűleg képesek lesznek enyhíteni a feszültségeken. A kínai nagyvárosok és a vidék között egyre mélyülő társadalmi szakadékot, amely a gondok valódi oka, csak csökkenteni tudja, betemetéséhez további reformok szükségesek.

² <http://www.reuters.com/article/lifestyleMolt/idUSTRE4AR0NS20081128>

CIKK

PAKISZTÁN MUSARRAF UTÁN

Paksi Julianna Kitti

2008. augusztus 18-án lemondott Pakisztán kilenc éve hivatalban lévő elnöke, Pervez Musarraff, s ezzel egy újabb katonai diktatúra ért véget az ország 61 éves történetében.

Közel egy éve drámai változások zajlanak az ország belpolitikai életében. 2007 decemberében öngyilkos merénylő végzett Benazir Bhuttóval, a Pakisztáni Néppárt (PPP) pár hónappal korábban önkéntes száműzetéséből hazatért vezetőjével, akinek az Amerikai Egyesült Államok jelentős szerepet szánt volna az ország felülről irányított demokratizálásában. A belső zavargások miatt 2008. január elejéről február 18-ra halasztott parlamenti és tartományi választásokon a Musarraff-ellenes erők győzedelmeskedtek. Az 1999-ben vértelen katonai puccsal hatalomra került elnök mindössze hat hónapig tartotta magát a civil (kezdetben) ötpárti koalícióval szemben, s végül – a már kilátásba helyezett alkotmányos vádeltárást elkerülendő – a politikai visszavonulás mellett döntött.

A fokozott nemzetközi figyelem a 165 milliós lélekszámú, nukleáris fegyverekkel rendelkező állam geopolitikai elhelyezkedésének köszönhető. Egy esetleges pakisztáni belpolitikai káosz ugyanis – India, Irán és Afganisztán szomszédságában – jelentősen hozzájárulhatna a térség instabilitásának növeléséhez. Washington aggodalmát tetézi, hogy a terrorizmus ellenes harcban egyik legfőbb stratégiai szövetségéséről van szó.

Az 1947 augusztusában, Mohamed Ali Dzsinnah alapításával létrejött szekuláris állam az 1956-os alkotmányában „iszlám köztársaságként” határozta meg önmagát. Az államformáló tényezők között kezdetektől fogva különlegesen szerepet játszott – természetesen csak a közös vallás és

az India-ellenesség egyesítő ereje mellett – a katonaság, amely bármikor kész volt beleszólni a politikai folyamatokba. Az ország történetében eddig tíz polgári kormányt buktattak meg katonai diktátorok, s csak egy-egy rövidebb időszakra engedtek a civil vezetésnek kibontakozást. Pakisztán politikai (és gazdasági) berendezkedésének további sajátossága Pandzsáb tartomány dominanciája a fennmaradó hárommal, azaz Beludzsisztánnal, Szindh-del és az Északnyugati határvidékkel szemben. Ez a történelmi gyökerekkel rendelkező – biztonságpolitikai szempontból sem elhanyagolható – egyensúlytalanság legutóbb 2006 második felében vezetett egyenrangúságot követelő, nemzeti, népi felkeléshez Beludzsisztán részéről.

Pakisztán belpolitikai jövőjét elsősorban az ellenzéki diadalt hozó, az idén februári választásokkal történt jelentős átrendeződés határozza meg. A 342 tagú nemzetgyűlés egyéni választókerületekben megszerezhető 272 képviselői helyéből a tavaly meggyilkolt Benazir Bhutto Pakisztáni Néppártja (PPP) 86-ot nyert el, a Navaz Sarif vezette, szintén ellenzéki Pakisztáni Muszlim Liga-N (PML-N) 65, míg a korábbi kormánypárt, a Musarraftot támogató Pakisztáni Muszlim Liga-Q mindössze 38 képviselőt juttathatott a szövetségi parlament alsóházába. A közvélemény-kutatások alapján várható volt az egyetlen országosan is népszerű párt, a PPP győzelme, meglepetést okozott azonban Sarif pártjának az előre jelzettnél jobb szereplése, amelyet a tavaly év végén Musarraf által elbocsátott bírák visszahelyezésének, illetve az igazságszolgáltatás függetlenségének követelését támogató szavazatoknak tulajdonítottak. Pozitív tendenciának tekinthető a Kazi Huszein Ahmed vezette iszlamista pártszövetség (MMA) országosan gyenge szereplése, amely tény a szekuláris pártokra szavazó középosztály egyértelmű erősödését jelzi.

A PPP soraiból kikerült Juszaf Raza Gilani kormányfő vezetésével megalakult polgári kabinet két fő ereje mindössze pár hetes közös kormányzás után szakított egymással. A kisebbik koalíciós partner, a Sarif vezette PML-N, május 12-én kilépett a kormányból. A Pakisztáni Néppárt jelenlegi vezetője, Ali Zardari, Benazir Bhutto özvegye és Navaz Sarif közti szakadás elsősorban a Musarraf elnök által tavaly menesztett bírák korábbi hatalmukba történő visszahelyezése feletti vitának tulajdonítható. A gyilkossággal és korrupciós vádakkal is gyanúsított, korábban csak „Miszter 10 százaléknak” gúnyolt - Zardari joggal tarthat attól, hogy a bírák visszamenőlegesen megkérdőjeleznék a Musarraftól kapott amnesztiát, amely tavaly lehetővé tette a hazájába történő visszatérést. A két államférfi

közti nézeteltérést csak súlyosbította az elnök jogköreinek megnyirbálásáról történő megegyezési képtelenség. A kormány eredetileg szűkíteni akarta az elnök Musarraf-éra alatt kibővített jogosítványait, köztük a parlament feloszlatásának jogát, de Zardari később kétértelműen nyilatkozott arról, mikor és milyen mértékben kerüljön sor a lépésre.

Musarraf lemondása nem volt teljes mértékben magától értetődő. Megtarthatta volna hivatalát, s megvárhatta volna a vádemelési eljárást, kockáztatva azt, hogy esetleg halálra ítélik. Második opcióként élhetett volna jogköreivel, feloszlathatta volna a parlamentet, és rendkívüli állapotot vezethetett volna be a katonaság (egyre csökkenő támogatása) segítségével. Történetek találgatások arra vonatkozóan is, hogy netán az Egyesült Államok ejtette volna a népszerűtlen diktátort, megelégedve annak egyre kevésbé meggyőző terrorizmus ellenes politikáját. Utódja, a 2008. szeptember 6-án, a szavazatok 69 százalékával megválasztott Ali Zardari – tekintve, hogy Gilani miniszterelnök is az ő döntésének köszönhetően kapta meg hivatalát – minden eddiginél nagyobb hatalmat összpontosít a kezében. Zardari ugyan demokratikusan megválasztott polgári személy, alkalmasságához viszont nemcsak korrump múltja miatt fűződnek kétségek, hanem sokan mentális egészségét is kifogásolják. Bhutto özvegye összesen 11 és fél évet ült börtönben, amelynek következtében elmezavarral és súlyos depresszióval diagnosztizáltak.

Az egyre népszerűtlenebbé váló, civil politikai vezetés egyik legfőbb kihívása az utóbbi években mindvégig 6-7 százalékkal robogó gazdaság lelassulása. Az infláció 25 százalékra ugrott, a költségvetési deficit, a külső adósságállomány és a jövedelemkülönbségek is nőnek, a befektetők sorra hagyják el az országot.

A biztonsági problémák viszont talán még ennél is égetőbbek. A szélsőséges csoportokat tömörítő Pakisztáni Talibán már nem csupán az afgán határ menti törzsi területeket tartja ellenőrzése alatt, de az ország több pontját is fenyegeti, terrorakciókat hajtva végre mindazok ellen, akikről tudni véli, hogy együttműködik a kormánnyal vagy az Amerikai Egyesült Államokkal. Emellett Dzsammu és Kasmírban, India egyetlen muszlim többségű államában is kiújultak az India-ellenes, szeparatista élű zavargások. Ami az új pakisztáni vezetés amerikai megítélését illeti, az USA kezdetben kiváráó politikát folytatott, majd miután megbizonyosodott arról, hogy Zardari is elkötelezett híve a terrorizmus ellenes harcnak, üdvözölte őt elnöki posztján. A szeptember első felében történt, pakisztáni célpontok

elleni, be nem jelentett, amerikai rakétatámadások azonban egyértelműen sértették az ázsiai ország szuverenitását, és egyúttal törést jelentettek a két ország közötti kapcsolatokban. A támadásokat Pakisztán elkötelezett támogatója, Kína rögvest el is ítélte. Kína és Pakisztán között a szálak jelenleginél is szorosabbra fonódhatnak a jövőben, ha tető alá hozzák a tervezett nukleáris együttműködést, amelynek a nemzetközi közösség aligha örülne.

Látszólag azokat a nyugati félelmeket igazolják az Indiában – többek között Mumbai-ban és Ahmedabadban –, valamint júliusban Afganisztánban az indiai követség ellen elkövetett, pakisztáni eredetre visszavezethető merényletek is, amelyek szerint egy elhúzódó belpolitikai válság káoszba boríthatja az egész régiót. Az iszlamista erők – a választások által is bizonyított – csökkenő támogatása azonban bizakodásra ad okot. Ismerve az ország történelmét, azt sem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy a háttérben csendben meghúzódó katonaság bármikor kész beavatkozni a káosz elkerülése érdekében.

JEGYZETEK

CSICSMANN László 2006. október 16-án a Budapesti Corvinus Egyetemen, az Ázsia-tanulmányok című kurzus keretében elhangzott előadása *PPP, PML-N get major chunk of seats. Civil Society Pakistan*. 2008. 02. 20. [online folyóirat] a <http://civilsocietypakistan.wordpress.com/2008/02/20/ppp-pml-n-get-major-chunk-of-seats/>. címen. 2008. 09. 28.

CSICSMANN László 2008. szeptember 15-én a Magyar Külügyi Intézetben a „*A pakisztáni választások értékelése*” címmel elhangzott előadása

KERESZTES Imre [2008]: *Főlényes ellenzéki győzelem Pakisztánban: Kezdet és vég*. HVG, 8. szám, 2008. február 23. 27-29. o.

KERESZTES Imre [2008]: *Szétforgácsoló Pakisztán: Darabolás politikusok*. HVG, 35. szám, 2008. augusztus 30. 23-24. o.

WROCHNA Anna [2008]: *Zardari Pakisztán elnöke: Minden eddiginél több hatalom koncentrálódik Bhutto özvegyének kezében*. 2008. szeptember 8. Népszabadság Online a <http://nol.hu/cikk/506180/>. címen. 2008. 09. 21.

CIKK

OROSZORSZÁG ÉS VENEZUELA: ÚJ STRATÉGIAI SZÖVETSÉG?

Soltész Béla

Az orosz-venezuelai kapcsolatok ez év nyara előtt elsősorban a fegyverkereskedelem terén voltak intenzívek: Venezuela mindeddig 4 milliárd dollárt költött orosz hadifelszerelésre, egyebek között Szuhoj repülőgépekre, Mi-17-es helikopterekre és százezer darab Kalasnyikov gépfegyverre. Júniusban viszont Hugo Chávez elnök, moszkvai látogatása során, a LUKoil és a Gazprom vezetőivel folytatott tárgyalásai után bejelentette, hogy a két vállalat az elkövetkező öt évben mintegy 30 milliárd dollárt fog befektetni az Orinoco-medence kőolajkincsének kiaknázásába.

Venezuelai ellenzéki források szerint azonban Chávez nem csupán az olajkincs kitermeléséről tárgyalt Dmitrij Medvegyev orosz elnökkel és Vlagyimir Putyin miniszterelnökkel, hanem felajánlott egy támaszpontot is országa területén az orosz hadsereg számára. Chávez ezt utólag cáfolta, mint ahogy azt is, hogy 30 milliárd dollár értékben kívánna orosz fegyvereket vásárolni a következő négy évben.

Oroszország jelenleg 23 katonai támaszpontot tart fenn külföldön, ezek nagy része Közép- Ázsiában található, finanszírozásuk pedig komoly terhet ró az orosz költségvetésre. Orosz kormányzati források és politikai elemzők ezért egyaránt valószínűtlennek tartják, hogy a közeljövőben várható lenne egy újabb, igen költséges bázis létrehozása akár Venezuelában – akár pedig Kubában.

A kubai támaszpont ötlete orosz oldalon merült fel, noha nem hivatalos körökben. A RIA Novosztyi orosz hírügynökség szerint Leonyid Ivasov, az orosz védelmi minisztérium nyugalmazott osztályvezetője – jelenleg egy Geopolitikai Problémák Akadémiája elnevezésű, nem állami intézet

igazgatója – úgy nyilatkozott, hogy Oroszországnak ismét katonai támaszpontot kell létesítenie Kubában. Szergej Lavrov külügyminiszter cáfolta, hogy Ivasov kijelentése a kormányzat elképzeléseit tükrözné, de kubai diplomáciai források is tagadták, hogy az ügy napirenden lenne. Korábban egy másik egykori magas rangú orosz katonai vezető, Viktor Jeszin is orosz bombázók Kubába telepítéséről értekezett, ám az ő elképzelésétől is mindkét oldal elhatárolódott.

Kubában az orosz jelenlét 2002-ben szűnt meg, eddig működött ugyanis a lourdesi orosz katonai támaszpont, amelyet – épp a pénzügyi források elégtelenségére hivatkozva – Putyin elnök záratott be. Fidel Castro rendkívül rossz néven vette a lépést: országa nem csak a jelentős – évi 200 millió dollárra rúgó – bérleti díjtól esett el, de a sziget biztonságpolitikai helyzetét is nagyban megváltoztatta az oroszok kivonulása. Diplomáciai szempontból sem volt szerencsés az eset: a kubai kormány semmilyen előzetes tájékoztatást nem kapott az oroszok terveiről. Ezen előzmények ismeretében nem valószínű tehát, hogy a kubai kormány egykönnyen belemenne a lourdesi támaszpont újrainításába.

Orosz támaszpont így vélhetőleg nem lesz Latin-Amerikában, hadgyakorlatok viszont annál inkább. Szeptember elején a venezuelai elnök bejelentette, hogy a közös hadgyakorlatokra november 10. és 14. között kerül sor, és hangsúlyozta, hogy ezek nem irányulnak harmadik ország ellen. A szavaiban kételkedőket Chávez emlékeztette arra, hogy néhány nappal korábbi kezdettel – november 2. és 14. között – zajlanak a Dél Keresztje tengeri hadijátékok is, amelyeken brazil, francia és holland hadihajók vesznek részt, mégsem jelezte a nemzetközi közösség egyetlen tagja sem, hogy ezt biztonsága elleni fenyegetésként értékelné.

A venezuelai elnök érvelésének hihetőségét némiképp csökkenti, hogy szeptember 16-án – havannai látogatása után – Caracasba látogatott Igor Szecsín orosz miniszterelnök-helyettes, számos üzletember kíséretében. Érkezésük napján az orosz légierő szóvivője bejelentette, hogy az egy héttel korábban Venezuelába küldött orosz Tu-160 hadászati bombázó repülőgépek sikeres felderítő utat tettek a dél-amerikai partok mentén. A hír hallatán Condoleezza Rice amerikai külügyminiszter nemtetszésének adott hangot, szerinte ugyanis Moszkva „veszélyes játékba” kezdett, ami tovább húzhatja az egyébként sem túl szívélyes orosz-amerikai viszonyt. A manővert a RIA Novosztyi hírügynökség és számos orosz lap is példátlan

erőfitogtatásnak nevezte, amelyhez hasonló a hidegháború vége óta nem történt orosz részről.

A már korábban is igen hűvös amerikai-venezuelai kapcsolatok mindeközben még tovább romlottak. Mióta ez év áprilisában az Egyesült Államok újrászervezte az 1950-ben feloszlított Negyedik Flottát – melynek célja a Karib-tenger ellenőrzése – a venezuelai elnök minden alkalmat megragad, hogy az „amerikai imperializmust” ostorozza. Szeptember 11-én – a dátum bizonyára nem véletlen – Chávez kiutasította Venezuelából Patrick Duddy-t, az Egyesült Államok caracasi nagykövetét. Cselekedetét a Bolíviával való szolidaritással indokolta; Evo Morales bolíviai elnök is így tett, mivel állítása szerint az Egyesült Államok La Paz-i nagykövete a belső ellentétekkel terhelt ország „szétszakításán” munkálkodott. Chávez hozzátette, hogy az elnökválasztásig már nem is kíván új amerikai nagykövetet fogadni. Sőt, a szolidaritást tágan értelmezve azt is kijelentette, hogy amennyiben Morales elnököt megbuktatnák, Venezuela kész katonailag is beavatkozni. Egyesült Államok-ellenes kirohanásaival a Dél-Amerikai Nemzetek Uniója (UNASUR) santiagói ülésén sem fukarkodott, több ízben felborítva a tárgyalások napirendjét.

Az orosz orientációt tovább erősítendő, a venezuelai elnök szeptember végén ismét Moszkvába látogatott. Hugo Chávez tárgyalta Dmitrij Medvegyev orosz elnökkel és Vlagyimir Putyin miniszterelnökkel, továbbá a két államfő megerősítette a Gazprom orosz gázipari konszern és a PDVSA venezuelai állami olajvállalat közötti együttműködésére és egy kormányközi energetikai egyezmény kidolgozására irányuló szándékát. Oroszország ezen felül vállalta, hogy 1 milliárd dollár értékű kölcsönt nyújt Venezuelának, amelyet a dél-amerikai ország orosz fegyverek vásárlására fordíthat. A két államfő abban is megállapodott, hogy Venezuela orosz segítséggel atomerőmű építésébe kezd; természetesen kizárólag békés célokra. Chávez emlékeztetett arra, hogy Brazília és Argentína is rendelkezik atomreaktorokkal. Venezuela – akárcsak a többi latin-amerikai ország – az 1969-ben kötött Tlatelolcói Szerződésben kötelezte magát, hogy nem fejleszt vagy vásárol atomfegyvereket. A Bush-adminisztráció Iránnal szembeni viselkedését ismerve azonban meglepő a Washingtont nyíltan támadó elnök merészsége; a lépés időzítésében nyilván a közelgő amerikai elnökválasztás is komoly szerepet játszott.

A The Economist elemzése szerint ugyanakkor a látványos külpolitikai manőverek Chávez belpolitikai gyengülését hivatottak palástolni, aki a

november 23-án esedékes tartományi választásokon nem sok jóra számíthat. Pártja számos kormányzásban vesztesre áll, és lehet, hogy még a fővárosban, Caracasban is ellenzéki győzelem születik. Az infláció meghaladta az évi 30%-ot, egyre nagyobb problémát okoz a bűnözés, valamint a hektikus áramszolgáltatás. Kormánya tekintélyét több botrány is megtépázta az elmúlt hónapokban: több felső szintű kormányzati tisztségviselő ellen jelenleg is vádeljárás folyik a miami bíróságon különböző korrupciós ügyek miatt, a volt belügyminiszterről pedig kiderült, hogy kolumbiai drogkereskedőkkel kötött üzleteket.

Az elnök számára a legnagyobb fejfájást azonban minden bizonnyal a csökkenő olajárak okozzák. Az országot fő bevételi forrása ráadásul – az ellenséges retorika és a barátságtalan diplomáciai gesztusok ellenére – az Egyesült Államokhoz köti, lévén, hogy a venezuelai olaj túlnyomó része ott talál piacra. Ráadásul az amerikaiak az egyedüliek, akik rendszeresen fizetnek: a „bolívari” szövetségeseknek (Bolívia, Nicaragua, Kuba, Grenada) ugyanis Chávez szinte ingyen juttat a fekete aranyból.

Szorult helyzetében tehát Chávez számára Oroszország kiváló szövetséges lenne mind az Egyesült Államok, mind az Amerika-barát Kolumbia ellen, ráadásul az új „barát” pénzügyi és katonai ereje, politikai presztízse megszilárdíthatná az elnök pozícióját. Fordítva azonban már nem ilyen egyértelmű a helyzet. Oroszországnak egyelőre jelentős rövid távú érdekei fűződnek a „venezuelai kártya” kijátszásához. Az orosz hajók megjelenése Venezuelában válasz az amerikai hajókra Grúzia partjainál – ezt a feltételezést pedig nemhogy cáfolja, hanem éppen erősíti az a tény, hogy a felek a hadgyakorlatról már a dél-ozsét konfliktus kitörése előtt megállapodtak, amint azt az orosz külügyminisztérium szóvivője is elismerte. Szintén magáért beszél, hogy Chávez egyike azon kevés kormányfőknek, akik nyíltan Oroszország mellé álltak Grúziával szemben, noha a bolívari retorika mindezt az elnyomott népek szabadságáért érzett aggodással magyarázta. Az pedig már csak hab a tortán, hogy a rendkívül szívélyes venezuelai-iráni kapcsolatok révén Oroszország iráni befolyása is megnövekedhet. Mindazonáltal mind Venezuela, mind Oroszország a magas szénhidrogén-áraknak köszönheti jelenlegi világpolitikai pozícióit. Ezen árak azonban – mint az elmúlt hetek eseményei megmutatták – korántsem mondhatók kiszámíthatónak. Korai lenne tehát még orosz-venezuelai stratégiai szövetségről beszélni. Ami viszont bizonyos: a Fehér Ház új lakója kénytelen lesz fokozott figyelmet fordítani Latin-Amerikára.

CORVINUS KÜLÜGYI ÉS KULTURÁLIS EGYESÜLET

biztpol.corvinuembassy.com